

Advies betreffende de monitoring van de biodiversiteit

Nummer: **INBO.A.2010.178**

Datum: **24/06/2010**

Auteur(s): **Desiré Paelinkcx, Johan Peymen, Lode De Beck en Luc De Bruyn**

Contact: **Lode De Beck ; lode.debeck@inbo.be**

Kenmerk aanvraag: **e-mail van 9 juni 2010**

Geadresseerden: **Els Martens
Afdeling Beleid - Verantwoordelijke Coördinatie
Agentschap voor Natuur en Bos
Centrale Diensten**

**Koning Albert II-laan 20 bus 8
1000 Brussel**

els.martens@lne.vlaanderen.be

AANLEIDING

Luxemburg heeft belangstelling voor soortgelijke initiatieven van de andere Benelux-partners die een monitoringsysteem hebben ontwikkeld dan wel dit beogen om beter inzicht te krijgen in de toestand van de natuur (evaluatie van de toestand van de biodiversiteit).

Met het delen van ervaringen en informatie wil men vooral komen tot:

- een voortgangsrapportage inzake monitoring
- bepaling van de omvang van het project (taxonomische groepen, indicatieve soorten, leefgebieden, ...)
- inachtneming van de rapportage-eisen overeenkomstig artikel 17 van de Habitatrichtlijn.

In mei 2007 heeft de Luxemburgse regering het [Plan national concernant la protection de la nature 2007-2011](#) (nationaal plan voor natuurbescherming – PNP) (klik op de link) vastgesteld. Dit plan is een strategische visie met twee doelstellingen:

- ✚ het verlies aan biodiversiteit tegen 2010 een halt toeroepen;
- ✚ landschappen en diensten van ecosystemen in stand houden.

Het plan bevat 41 concrete maatregelen waaronder het opzetten van een nationaal systeem voor een wetenschappelijke monitoring van de toestand van de biodiversiteit. De redenen om tot een dergelijk systeem te willen komen zijn de volgende:

- *De spreiding en de toestand van instandhouding van de bosgebieden, i.h.b. die van bijlage I bij de Habitatrichtlijn zijn momenteel goed bekend dankzij de nationale bosinventaris (NFI) en de fytosociologische kartering van de bosvegetatie. Daar staat tegenover dat de spreiding, de omvang en de toestand van instandhouding van de leefgebieden die kenmerkend zijn voor een open milieu vaak onbekend zijn. De betreffende leefgebieden zijn voornamelijk de pijpestrootjesgraslanden en de schrale hooilanden. De informatie over de toestand van instandhouding van soorten is onvolledig, fragmentarisch en de methodes voor follow-up van sommige soorten passen niet binnen een nationaal concept.*
- *Het opzetten van een nationaal monitoringsysteem voor leefgebieden en soorten die in de bijlagen bij de Habitatrichtlijn worden vermeld, is in feite een verplichting op grond van artikel 11 van diezelfde richtlijn. Een dergelijk systeem is noodzakelijk om te kunnen beantwoorden aan de eisen m.b.t. het opstellen van verslagen over de toestand van instandhouding van soorten en leefgebieden van communautair belang zoals bedoeld in artikel 17 van de Habitatrichtlijn.*
- *Een nationaal monitoringsysteem dient te worden uitgewerkt in samenwerking met het Musée national d'histoire naturelle, het CRP Lippmann en het ministerie van Milieu onder toezicht van het observatoire de l'environnement naturel (waarnemingscentrum voor het natuurlijk milieu). De complementariteit tussen dit systeem en andere bestaande dan wel in ontwikkeling zijnde monitoringsystemen, i.h.b. de monitoring van de toestand van het oppervlaktewater en het grondwater door de Administratie Waterbeheer overeenkomstig de kaderrichtlijn Water (2000/60/EEG), zal moeten worden gegarandeerd.*
- *De kosten voor het opzetten van dit systeem zullen worden geboekt onder het begrotingsartikel van het observatoire de l'environnement naturel. Gedacht wordt aan cofinanciering door het ministerie van Onderzoek.*

Momenteel is de voorbereidende studie afgerond; de eerste inventarisaties zijn gestart sinds januari 2010 (de studie kan (op uitdrukkelijk verzoek) worden opgevraagd bij Frank.wolff@mev.etat.lu of claudoriger@mev.etat.lu). Luxemburg streeft ernaar om dit systeem vanaf 2010 landsbreed in te voeren n.a.v. het Internationaal Jaar van de Biodiversiteit.

Informatie over een aantal onderzoeksprojecten voor inventarisatie en monitoring vindt u op:
http://www.environnement.public.lu/conserv_nature/travaux/etudes_inventaires/projets/index.html.

Het Agentschap voor Natuur en Bos verzoekt het INBO een bijdrage te kunnen krijgen voor het beantwoorden van de volgende vraag.

VRAAGSTELLING

Iedere Benelux-partner wordt verzocht om alle relevante informatie uiterlijk 1 juli a.s. bij het Benelux Secretariaat-Generaal aan te leveren (commentaar, studie(s), internetlink(s), bibliografische referentie(s), synthese(s), artikel(s), ...).

TOELICHTING

1. Lopende monitoringprojecten

In 2007 maakte INBO een overzicht van de binnen deze instelling lopende natuurmonitoringprojecten. De ingediende fiches zijn gerangschikt volgens doelrubriek, beschikbaar in een (Nederlandstalig) Word- (stand van zaken tot november 2007) en Accessbestand (stand van zaken tot 2008) en kunnen (op uitdrukkelijk verzoek) opgevraagd worden bij desire.paelinckx@inbo.be.

Een greep uit deze afzonderlijke fiches zijn in het Engels raadpleegbaar op <http://eumon.ckff.si/monitoring> (bijlage 1 geeft een overzicht hiervan).

Vermeldenswaardig is dat de tweede bosinventarisatie van het Vlaamse gewest inmiddels geconcipeerd en opgestart is.

Deze informatie wordt momenteel aangevuld / herwerkt in functie van de rapportageverplichtingen voor de Europese natuurrichtlijnen en het opvolgen van het beheer. Daarbij worden ook biodiversiteitgerelateerde monitoringinitiatieven die elders in de overheid, bij ngo's ... in kaart gebracht. Tevens worden deze initiatieven geanalyseerd op hun bruikbaarheid i.f.v. monitoringnaden voor beheer en het opvolgen / evalueren van de realisaties in het kader van de natuurrichtlijnen. De informatie zal normaliter naar het einde van 2010 beschikbaar zijn.

2. Methodologie voor het ontwikkelen van kwaliteitsvolle monitoringmeetnetten

De Vlaamse overheid heeft een leidraad opgemaakt voor het ontwikkelen van kwaliteitsvolle meetnetten voor het beleid, een afwegingskader en een rekenmodel voor de bepaling van de steekproefgrootte bij beleidsgerichte meetnetten.

Het betreft volgende rapporten:

Wouters, J. *et al.* (2008). Ontwerp en evaluatie van meetnetten voor het milieu- en natuurbeleid : **leidraad voor de meetnetontwerper**. [INBO.M.2008.8]. Mededeling van

het instituut voor natuur- en bosonderzoek, 2008(8). Vlaamse Overheid, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie & Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek: Brussel : Belgium. ISBN 978-90-403-0281-7. 234 pp.

Wouters, J. *et al.* (2008). Ontwerp en evaluatie van meetnetten voor het milieu- en natuurbeleid : **leidraad voor de opdrachtgever**. [INBO.M.2008.7]. Mededeling van het instituut voor natuur- en bosonderzoek, 2008(7). Vlaamse Overheid, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie & Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek: Brussel : Belgium. ISBN 978-90-403-0282-4. 89 pp.

De bovenvermelde tweede bosinventaris is volledig conform deze handleiding opgebouwd:

Wouters, J. *et al.* (2008). Ontwerp en handleiding voor de tweede regionale bosinventarisatie van het Vlaamse Gewest. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, 2008(17). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek: Brussel : Belgium. 175 pp.,

Deze rapporten zijn beschikbaar via www.inbo.be of in gedrukte vorm op te vragen via Irina.delantsheer@inbo.be.

3. Monitoring voor de Europese habitat- en vogelrichtlijn en het Vlaamse beleid terzake

In 2009 is een ruim project opgestart voor het concipiëren van deze monitoring en dit conform de leidraad vermeld in punt 2. Dit project loopt tot 2012. Een eerste stap in het uitwerken van een dergelijke methodologie is een uitvoerige analyse van de noden en vragen die in het kader van een dergelijke monitoring gesteld kunnen worden (de zgn. vraagzijdeanalyse) Dit is actueel nog een (Nederlandstalig) werkdocument en kan (op uitdrukkelijk verzoek) opgevraagd worden bij desiré.paelinckx@inbo.be.

4. Natuurrapportage in Vlaanderen

In het decreet Natuurbehoud werd aan het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek opgedragen op geregelde tijdstippen te rapporteren over "de toestand van de natuur (biodiversiteit) in Vlaanderen" en daarbij ook trends en toekomstverwachtingen te analyseren, evenals het voorbije natuurbehoudbeleid te evalueren. De doelstelling van het natuurrapport is het leveren van informatie over "de toestand van de natuur" in een vorm die toelaat de kwaliteit van natuur- en milieubeleid te optimaliseren.

De rapportering gebeurt in belangrijke mate aan de hand van indicatoren (output van monitoring). De website www.natuurindicatoren.be bevat voor elke indicator een handige fiche met cijfermateriaal en beknopte achtergrondinformatie. Op deze website worden de indicatoren jaarlijks geactualiseerd. Ook de beleidsindicatoren van het thema 'Biodiversiteit' van het Vlaams Milieubeleidsplan (MINA-plan 3+) worden hier opgevolgd.

De output van de natuurrapportage (www.nara.be) vertaalt zich verder in de volgende producten :

- Natuurrapport (laatste uitgave Natuurrapport 2007)
- Jaarlijks rapport mbt Natuurindicatoren (ook in het Engels : Biodiversity Indicators)
- Scenariorapport (Eerste uitgave Natuurrapport 2009 : "Natuurverkenning 2030")

Voor 2010 wordt de brochure Natuurindicatoren 2010/Biodiversity Indicators 2010 voorzien in september. Naast de jaarlijkse indicatorenrapportage wordt het eerstvolgende natuurrapport uitgebracht in 2012 dat zich focust op een tussentijdse

beleidsevaluatie. Het volgende scenariorapport zal in 2014 verschijnen en bouwt methodologisch voort op NARA 2009 (Natuurverkenning 2030).

Het Natuurrapport 2009 is het eerste natuurrapport dat de toekomst beschrijft. Het doel is inzicht te verwerven in de wijze waarop de natuur op langere termijn (Natuurverkenning 2030) zou kunnen evolueren bij bepaalde strategische beleidskeuzes (klemtoon op functieverweving of op functiescheiding?). Het wordt ondersteund door een reeks wetenschappelijke rapporten en aangevuld met een website www.natuurverkenning.be waar nog meer resultaten te consulteren zijn.

Cijfers met betrekking tot de biodiversiteit in Vlaanderen

Op de wereldmilieutop van de Verenigde Naties in Johannesburg in 2002 spraken de deelnemende landen af om het verlies van biodiversiteit wereldwijd tegen 2010 significant te verminderen. In 2004 startte het proces SEBI 2010¹ ('Streamlining European Biodiversity Indicators'). SEBI 2010 ontwikkelt en volgt 16 kernindicatoren ('headline indicators') om de voortgang ten opzichte van de 2010-doelstelling bekend te maken. In 2007 werd een voorlopige set van 26 concreet uitgewerkte 2010-indicatoren voorgesteld (European Environment Agency, 2007).

In de brochure Natuurindicatoren 2008 (meest recente versie) worden 22 Vlaamse natuurindicatoren besproken die de best mogelijke invulling geven aan de voorgestelde 26 Europese 2010-indicatoren. Met die set van 22 natuurindicatoren wordt de Vlaamse voortgang ten opzichte van de 2010-doelstelling geëvalueerd. De 22 Vlaamse natuurindicatoren zijn grotendeels afkomstig van de website Natuurindicatoren (www.natuurindicatoren.be / www.biodiversityindicators.be). Enkele zijn afkomstig van de website Milieu-indicatoren (www.milieurapport.be).

5. Monitoring erkende reservaten

Volgens artikel 19 van het besluit van 27 juni 2003 van de Vlaamse Regering tot vaststelling van de voorwaarden voor de erkenning van natuurreservaten en van terreinbeherende natuurverenigingen en houdende toekenning van subsidies dient er op welbepaalde basis monitoringsrapporten gemaakt te worden en monitoringsgegevens beschikbaar gesteld worden voor het INBO. Deze gegevens worden niet systematisch geanalyseerd. Een eerste analyse van een deel van de gegevens gebeurde met een toetsing aan het natuurstreefbeeld in het natuurrapport van 2007.

BIJLAGEN

- 1) http://eumon.ckff.si/monitoring/index.php?sort_field=mon_programs.time_id&sort_dir=desc&keyword=&page=1

---

¹ <http://biodiversity-chm.eea.europa.eu/information/indicator/F1090245995>